Erfgoed VIERSPRONG

Deze brochure is een uitgave van de intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst IOED Viersprong. De IOED is een deelwerking van Erfgoed Viersprong en werkt rond bouwkundig, archeologisch en landschappelijk erfgoed.

Meer info?
Erfgoed Viersprong
www.erfgoedviersprong.be

V.U. Elsie Sierens, Sint-Antoniusplein 10, 9860 Oosterzele



Op stap met
Ferraris (7,8 km)

De lusthof van Gent

Ferrariswandeling
Destelbergen

In 2026 is het 250 jaar geleden dat de beroemde Ferrariskaart werd gemaakt.

Tussen 1771 en 1778 doorkruiste graaf Joseph de Ferraris, generaal bij de Oostenrijkse artillerie, de Oostenrijkse Nederlanden om het hele gebied in kaart te brengen. In zijn kielzorg volgden heel wat landmeters, tekenaars en militairen. Met ongelofelijke precisie werden 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten afgeleverd.

Hoewel de kaarten initieel werden opgemaakt voor militaire doeleinden, kunnen we heel wat leren over het landschap op het einde van de 18de eeuw. Hoe sterk lijkt het landschap dat graaf de Ferraris zag nog op het landschap van vandaag?

Voor elke gemeente van het werkingsgebied werkte de ntergemeentelijke onroerend erfgoeddienst Erfgoed Viersprong een wandeling uit. Deze routes verbinden het erfgoed met het landschap en omgekeerd. Wandel mee en ontdek het zelf!



Coverfoto / foto intro © Tijl De Meulemeester

Destelbergen

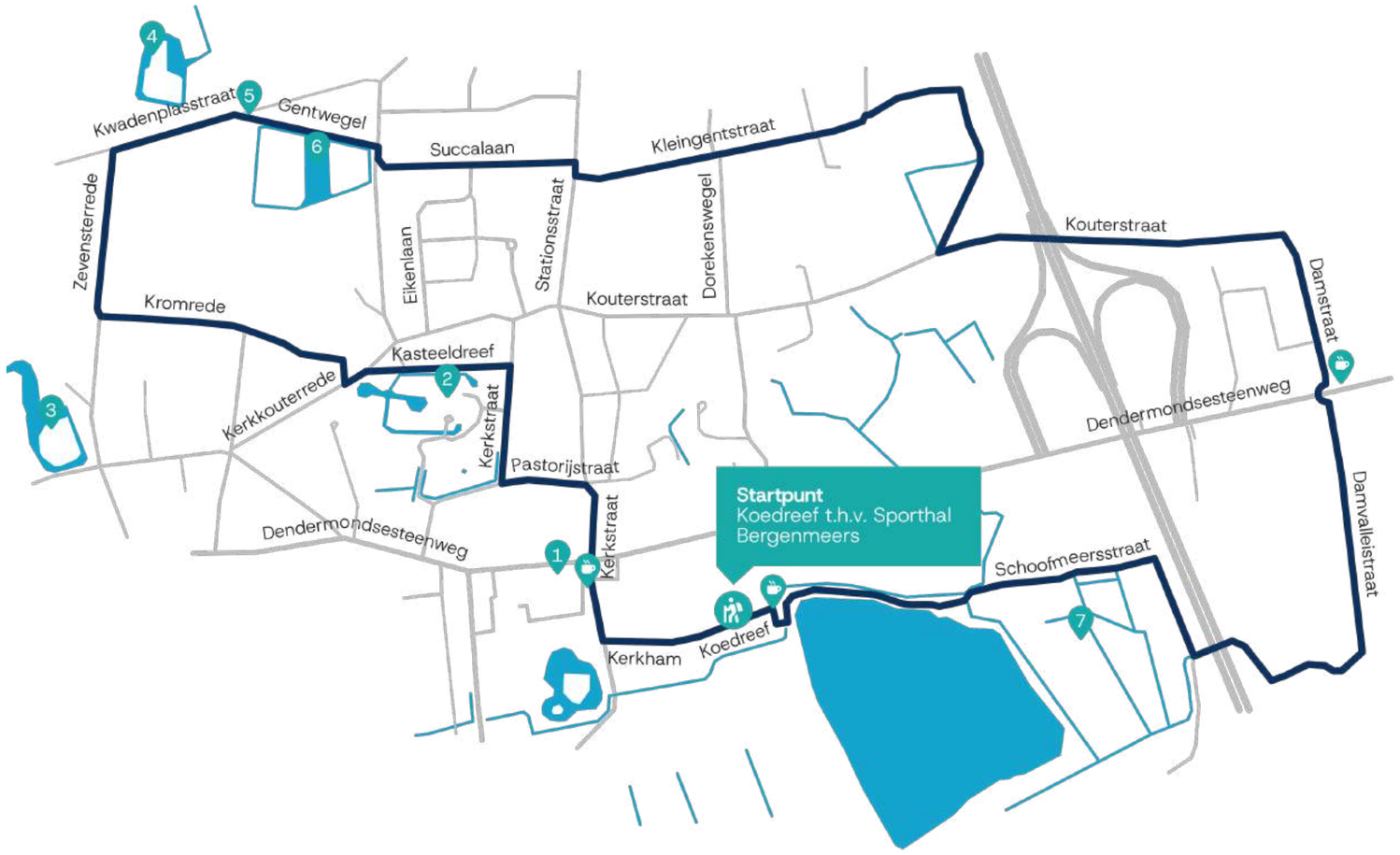
In de tijd van graaf de Ferraris (1726 - 1814) bestond het zuiden van Destelbergen nog uit hooilanden. Amper 50 jaar later toont de kadastrale kaart van 1834 een heel ander verhaal. Tientallen turfputten zijn er onder water gelopen en tonen de vroegere loop van een meer dan 3000 jaar geleden afgesneden Scheldemeander. Het is nog steeds de toestand zoals we dat vandaag zien en ervaren.

Destelbergen, ten oosten van Gent, is al lang de lusthof van de adel en de gegoede burgerij. Zeker in de 19de eeuw werden vele kastelen bijgebouwd en kregen de andere hun huidige uitzicht. Kasteel Notax gaat al eeuwen terug. Het goed Notax was een leen van de Sint-Pietersabdij van Gent. Het had vele onderlenen, zoals onder andere het Goed ter Zale(n), waar later het Kasteeel Succa werd gebouwd.

In het eerste deel van de wandeling stap je door de bosrijke kastelensite van Destelbergen. De domeinen haken er soms op elkaar in, zoveel zijn het er.

Het tweede deel van de wandeling verloopt door nat meersengebied. Dé blikvanger is het Damvalleimeer, de kraamkamer van een kolonie visdieven.





De lusthof van Gent

Afstand
7,8km

Gratis parking
Parking A bij Sporthal Bergenmeers, Koedreef z/n, Destelbergen

Openbaar vervoer
Buslijnen 33 (Destelbergen – Melle) en 349 (Zele–Overmere – station Gent–Sint–Pieters) stoppen aan halte Sint–Pietershofstraat, aan het begin van de Koedreef (vlakbij sporthal).

Niet bewegwijzerd.
Niet geschikt voor rolstoel en kinderwagen.

- Startpunt
- 1 Gemeentehuis (Kasteel Van Acker)
- 2 Kasteel Te Lande
- 3 Kasteel Crabbenburg
- 4 Kasteel Notax
- 5 Bergenkruis
- 6 Kasteel Succa
- 7 Natuurgebied Damvallei
- Wandelroute
- Parkcafé 't Voske
- Praatcafé De Smesse
- Sportbar 't Meer

Route

Volg het pad tussen de parkings en de sporthal langs de tennisterreinen richting het centrum en sla rechtsaf in **Kerkham**. Links van de straat ligt het publieke Reinaertpark, met een vrij toegankelijk speelplein. Het was lange tijd het privédomein van **Kasteel van Acker (1)**.

Het Kasteel Van Acker

1

De Ferrariskaart toont op deze plek nog een hoeve met akkers. De familie Stas de Richelle – De Volder trok er begin 19de eeuw een buitenverblijf op en liet in 1843 het park aanleggen in Engelse landschapsstijl. In grote lijnen ligt het park er nog steeds zo bij. Het landhuis en het park werden verkocht aan burgemeester en senator Theophile Libbrecht, die er samen met zijn vrouw Louise Soupart kwam wonen. In 1913 liet hij er het huidige kasteel in neo-Lodewijk XVI-stijl bouwen. Hij liet ruwe Franse Euvillesteen, een witte kalksteen, aanrukken, die ter plaatse werd gekapt om het kasteel vorm te geven. Door de Eerste Wereldoorlog liepen de werkzaamheden vertraging op. De bouwheer, wiens initialen en die van zijn vrouw nochtans te zien zijn op het kasteel, heeft er zelf nooit gewoond. In 1923 werd het nog niet afgewerkte goed verkocht aan textielindustrieel Max Van Acker wiens familie eigenaar bleef tot 1974. De dochters Van Acker verkochten het goed aan de gemeente Destelbergen, die meteen aan het renoveren sloeg. In 1983 trokken de gemeente-diensten er in. Tegelijk werd het park opengesteld voor het publiek. Tot vandaag doet het kasteel dienst als gemeentehuis.





Foto © MAF

Zevenster

Sinds de 10de eeuw staat er een kerk in Destelbergen. De huidige Onze-Lieve-Vrouw-ter-Sneeuwkerk dateert van 1784 en werd ingezegend in 1792, zoals je op de gevel kan aflezen. Dwars de **Dendermondesteenweg** en ga rechtdoor in de **Kerkstraat**. Wat verder hou je links aan in de **Pastorijstraat**. Architectenbureau Campens huist in de beschermde pastorij, te herkennen aan zijn rode bakstenen gevel. Ze zijn de eerste bewoners van de pastorij uit 1744 die geen pastoor zijn.

Hier ga je rechts in de **Kerkstraat** en op de hoek van het domein van **Kasteel Te Lande (2)** linksaf in de onverharde Kasteeldreef.



Kasteel Te Lande

2

Het Kasteel Te Lande werd vroeger het 'Goed te Sande' genoemd. De naam 'Te Lande' wordt pas vanaf eind 19de eeuw gebruikt. Het is ongetwijfeld een afgeleide van de historische plaatsnaam 'Te Sande'. Het toponiem verwijst naar de zandige bodem. De grond waarop einde 14de eeuw zeker al een omwalde hofstede stond en later dit kasteel werd gebouwd, was een leen dat afhing van de Sint-Pietersabdij van Gent.

Het domein was in de tijd van de Ferraris even groot als nu. Op de Ferrariskaart is het rechthoekige kasteel te zien, met een enkele gracht aan de voorkant. In de 19de en 20ste eeuw breidde het kasteel uit en kreeg het zijn huidige neoclassicistische uitzicht. Vanuit de Kasteeldreef heb je goed zicht op het domein, dat in de 19de eeuw in een Engelse landschapsstijl werd aangelegd. Ook de ijzeren brugjes dateren uit die tijd. De heuvels ontstonden door het graven van de vijvers. Tussen de westelijke en de zuidelijke kasteelgracht bevindt zich een ijskelder uit het midden van de 19de eeuw. Die doet nu dienst als winterverblijf voor vleermuizen.



Foto © Agentschap Onroerend Erfgoed

Aan het einde van de **Kasteeldreef** sla je linksaf in de **Kerhouterrede**, om 50 meter verder rechts de onverharde **Kasteelwegel** te nemen. Rechts is, aan de overkant van de weide, een glimp van Kasteel Succa op te vangen.

Terug op asfalt ga je rechtdoor op **Kromrede**. Aan de T-splitsing is het de bedoeling dat je rechts afslaat op **Zevensterrede**, maar wie toch een kijkje wil nemen bij **Kasteel Crabbenburg (3)** slaat er linksaf. Het is maar een korte omweg. Op de Ferrariskaart is dit kruispunt waar zeven dreven op uitkwamen heel duidelijk te zien. Vandaag zijn de zeven dreven opgeslorpt door het landschap en rest enkel de T-vormige splitsing.

Om Kasteel Crabbenburg te bereiken, ga je links in de **Zevensterrede** en aan het volgende kruispunt rechtsaf in de **Eenbeekstraat**. Meteen op je rechterkant kom je voorbij de toegangspoort en kan je zo binnen kijken.





Foto © MAF

Kasteel Crabbenburg

3

Het eerste wat opvalt, is de fontein voor het kasteel. Het tweede opvallende is het fronton boven de toegangsdeur. Het stelt de Griekse god Apollo in zijn zonnewagen voor. De wagen wordt getrokken door vier paarden. Het tafereel is omringd door de uren van de dag, putti en vrouwen die de schaduwen van de nacht afweren. Putti zijn kleine, engelachtige wezentjes.

Op de Ferrariskaart is hier een rechthoekige en omwalde hoeve te zien. Het is aangeduid als 'campagne Knoppen Veldt'.

In 1822 liet baron Frans Henderycx er het kasteel in empirestijl oprichten. De voorkant heeft de vorm van een Griekse tempel, vandaar ook het front dat naar de Griekse mythologie verwijst. De baron was een verzamelaar van exotische planten, die hij een plek in zijn omvangrijke domein gaf.

Diezelfde baron was in 1830 de eerste burgemeester van Destelbergen. Hij organiseerde de zittingen van het schepencollege op de kasteelhoeve (Zevensterrede 5), waar je straks langs passeert. De hoeve wordt daarom beschouwd als het eerste gemeentehuis van Destelbergen.

De liberale Gentse burgemeester Emile Braun (1849 – 1927) gebruikte het kasteel als buitenverblijf. In de Tweede Wereldoorlog vestigde de Duitse bezetter er zijn hoofdkwartier.

Als je van Crabbenburg terug naar het T-punt gaat, kom je aan het hekken van de kasteelhoeve (Zevensterrede 5). In dit huis organiseerde burgemeester Heynderycx de zittingen van het schepencollege tot in 1860.

De Zevensterrede gaat over in een onverharde dreef. Aan het einde sta je tegenover de ingang naar **Kasteel Notax (4)**, het oudste domein in Destelbergen.

Kasteel Notax

4



Foto © Agentschap Onroerend Erfgoed



Zeker al in de 10de eeuw stond hier een walburcht. Het was eigendom van de Sint-Pietersabdij in Gent. Zij gaven het goed in de 13de eeuw in leen aan de familie Notax, die op hun beurt een hele reeks achterlenen stichtten, zoals het Goed ter Saele waar later Kasteel Succa werd gebouwd. De romaanse kelder en grondvesten van de toren dateren uit de 15de eeuw. Eind 16de eeuw werd het goed verwoest tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568 – 1648), waarna het begin 17de eeuw als een typisch kasteel van die tijd werd heropgebouwd. In 1677 hielden de Franse troepen van Lodewijk XIV er lelijk huis. Op de kaart van de Ferraris wordt het goed aangeduid als Roos Broecken, wat een fout is van de makers. De plaats werd nooit zo genoemd. Roos Broecken lag immers op Sint-Amandsberg, links van Notax.

Op de Ferrariskaart is een U-vormig kasteel te zien in een volledig omgracht domein. In het zuiden, dus de kant van de Kwadenplasstraat, beeldde de Ferraris een boomgaard af.

Het kasteel brandde af tijdens de Franse periode en werd in 1830 als lusthof heropgebouwd in empirestijl. Bij omwonenden stond het kasteel in de 20ste eeuw bekend als het 'Spookkasteel'. Bij een laatste uitbreiding in 1949 werd een gevelsteen aangebracht met daarop de vermelding 'Malpertuus', naar de burcht van Reinaert de Vos. Enkele jaren later werden de keldervensters vervangen door glas-in-loodramen met daarop illustraties van het Reinaertepos. Dat kwam niet uit de lucht vallen. Onderzoekers verzamelden af en toe in Kasteel Notax om er te discussiëren over het beroemde verhaal. Eén professor opperde zelfs dat het Reinaertepos zijn oorsprong vond in Destelbergen.

Ga rechtsaf in de onverharde **Kwadenplasstraat**. Wat verder bevindt zich het bedevaartsoord **Bergenkruis (5)**.

Bidplaats Bergenkruis

5

Deze plek werd lang beschouwd als één van de oudste bedevaartsplaatsen van het bisdom Gent. Heemkundig onderzoek heeft dat beeld wat genuanceerd. Het kruis duikt voor de eerste keer op een kaart van 1768 op. Heemkundigen situeren de plaatsing van het kruis dan ook tussen 1735 en 1768. Ook op de Ferrariskaart wordt het kruis duidelijk afgebeeld.

Het was de eigenaar van het Kasteel Succa die een hoekje van zijn domein afstond. De eerste vermeldingen van echt georganiseerde bedevaarten dateren pas van eind 19de eeuw. Die bedevaart vindt elk jaar plaats op Onze-Lieve-Heer Hemelvaart, op een donderdag 40 dagen na Pasen. Verschillende verenigingen hebben dan hun eigen kraampje rondom het kruis en een vaste traditie is de verkoop van droge vis.

In de nacht van 26 op 27 juni 1898 vernielde een brand het Christusbeeld. Vermoedelijk ging het om brandstichting, maar de daders zijn nooit gevonden. Twee maanden later stond er al een nieuw kruis. In 1903 liet de kasteelheer een muur en ijzeren hekken optrekken om het beeld te beschermen. De kruisweg dateert ook van toen. Diezelfde kasteelheer, Maximilaan de Volder, schonk de grond in 1923 aan de vzw Les Amis de la Croix. In de muur zijn verschillende gevelstenen aangebracht met namen van leden van deze vzw.

Het Bergenkruis werd beschermd als dorpsgezicht in 1981.



Foto © MAF

Tussen het klaverblad

Neem het rechtse pad, de **Gentwegel**. Je stapt er langs het uitgestrekte domein van **Kasteel Succa (6)**.



Foto © MAF



Kasteel Succa

6

"Seer notabel ende schoon ghemetst (...)", klinkt het in de bronnen over Kasteel Succa. Het domein Goed ter Saele was tot in de late middeleeuwen een achterleen van Kasteel Notax. In de eerste helft van de 16de eeuw liet de Italiaanse edelman Jehan Baptista de Succa senior hier een nieuw kasteel bouwen, waarmee hij ook heer werd van het leen Ter Saele. In de 17de eeuw kwam het goed in handen van andere opeenvolgende families, onder andere ook van de heer van het Land van Rode, baron Rodrigues de Evora.

In de tweede helft van de 18de eeuw en in de 19de eeuw werd het landgoed verbouwd. De zichtassen op het kasteel zijn altijd al een belangrijk element geweest in het 17 hectare grote domein, zoals je eerder op de wandeling ook al kon vaststellen. De huidige eigenaar liet het kasteel en de bijgebouwen recent grondig restaureren.

Nu verlaat je de bosrijke kastelensite van Destelbergen en gaat de tocht verder langs statige villa's. Ga rechtsaf in de Volderrede en sla meteen linksaf in de **Succalaan**. Neem aan het einde rechts de **Stationsstraat** en sla meteen linksaf in de **Kleingentstraat**. In de bocht naar links hou je rechtdoor aan op het onverharde pad, dat wat verder evenwijdig loopt aan de R4 als de Zandstraat. Je maakt er als het ware een bocht rond grasland en komt uit aan de **Kouterstraat**, waar je linksaf slaat om wat verder onder de R4 door te lopen.

Aan het eerste kruispunt ga je rechtsaf in de wat drukkere **Damstraat**. Je komt uit op een rotonde, waar je rechtdoor blijft aanhouden in de **Damvalleistraat**. Hoewel je je hier in het klaverblad van de E17 en de R4 bevindt, zie je aan weerszijden van de weg dat ook de natuur er zijn best doet om de aandacht te trekken. De aanleg van de E17 in 1968 door het natuurgebied was aanleiding voor heel wat protest.

Vogelparadijs

Ter hoogte van de splitsing met de **Schipgrachtstraat** (links) betreed je rechts door een houten poortje het natuurgebied **Damvallei (7)**. De trage weg gaat even over een vlonderpad. Wat verderop kom je weer uit op de **Damvalleistraat**, die je rechts onder de R4 volgt. Meteen voorbij de R4 ga je rechtsaf op de onverharde **Handmeerswegel**.



Natuurgebied Damvallei

7

Het gebeurt niet altijd dat je 'meersen' ziet afgebeeld op een kaart. Dat is wel het geval op de Ferrariskaart. Dat is in de eerste plaats een militaire kaart. Het was dan ook van belang om natte meersen goed te duiden, zodat bij eventuele troepenverplaatsingen mannen en materieel niet vastliepen op dergelijke plekken.

Tussen 7000 en 3000 jaar geleden passeerde de Schelde hier nog. De bocht raakte afgesneden en verlandde geleidelijk aan tot een meersengebied.

Eind 18de eeuw heerste er houtschaarste. Er was al langer veenontginning in Vlaanderen en dat werd in die tijd alsmaar belangrijker voor de verwarming. Ook ten zuiden van Destelbergen werden toen tientallen veenputten ontgonnen. De putten liepen langzaam vol water. Het snoer aan putten toont de loop van de vroegere Scheldemeander.

Begin 20ste eeuw zagen slimme ondernemers wel mogelijkheden in de grote waterplassen. Zeker het grootste meer zorgde voor recreatie. Je kon er roeien, zwemmen en het stond er vol weekendhuisjes. Het was trouwens Louis Mortier, de stichter van de recreatiezone, die de naam Damvallei bedacht in de jaren 1930.

Nu is dit een gevarieerd gebied met bloemrijke graslanden, broekbossen en moeras. Centraal ligt het Damvalleimeer. Dat is dan weer ontstaan door de zandontginning voor de aanleg van de E17 en de R4. Je ziet er kleurrijke vlinders en watervogels in alle soorten en maten.

Foto © Tijl De Meulemeester >



Het pad draait weg van de R4. Rechts ligt Kasteel Fallon-De Keyser, een neoclassicistisch kasteel uit 1890. In de graslanden links bloeit in het voorjaar dotterbloem. Waar het pad het asfalt kruist, hou je rechtdoor aan over het ijzeren bruggetje. Je kan er nu rechts (de kortste route) of links (de langste route) stappen langs het Damvalleimeer. Dit pad wordt daarom ook wel de **Damvalleisingel** genoemd.

Wie naar links stapt, geniet optimaal van dit vogelparadijs. Bij het moeras is een vogelkijkhut gebouwd, waar je een mooi uitzicht hebt op de broedeilanden voor de sternen of visdieven. Die zijn vooral in de lente en de zomer te zien. In de winter spot je hier vooral eenden. In het moeras houden zich kikkers en salamanders op.

Dorst gekregen van deze wandeling?
Dan raden we je deze horecazaken aan:

Parkcafé 't Voske, Kerkham 4, Destelbergen. Open van woensdag tot en met zondag. Tijdens schoolvakanties ook open op maandag en dinsdag. www.tvoskedestelbergen.be

Praatcafé De Smesse, Dendermondesteenweg 769, Destelbergen. Open op vrijdag en zaterdag, telkens vanaf 17 uur. Actief op Facebook.

Sportbar 't Meer, Koedreef 42, Destelbergen. Actief op Facebook.

